

ROZDZIAŁ 4

Finanse w życiu osobistym

Finances in Personal Life

KRZYSZTOF SPIRZEWSKI¹

¹Wydział Nauk Ekonomicznych, Uniwersytet Warszawski

ABSTRAKT: W rozdziale opisano przeprowadzenie warsztatów finansowych dla ukraińskich dzieci i młodzieży dotkniętych wojną. Warsztaty prowadzono w ramach programu Uniwersytet Warszawski dla Ukrainy, a skoncentrowano się na edukacji finansowej, w tym na podstawach pieniądza, planowaniu budżetu domowego, oszczędzaniu, inwestowaniu oraz zrozumieniu ryzyka pożyczania pieniędzy. Tematykę dostosowano do potrzeb i poziomu wiedzy uczestników i uwzględniono traumę wojenną oraz różnice edukacyjne. Zaprezentowano w rozdziale wnioski i rekomendacje do dalszej edukacji finansowej. Zwrócono uwagę na konieczność personalizacji podejścia edukacyjnego oraz podkreślenie roli praktycznych ćwiczeń w utrwalaniu wiedzy.

SŁOWA KLUCZOWE: finanse, edukacja finansowa, budżet domowy, oszczędzanie, inwestowanie, ukraińska młodzież

ABSTRACT: The chapter describes the implementation of financial workshops for Ukrainian children and youth affected by the war. The workshops, conducted as part of the University of Warsaw for Ukraine program, focused on financial education, including the basics of money, household budgeting, saving, investing, and understanding borrowing risks. The content was adapted to participants' needs, knowledge levels, war trauma and educational differences. The work presents conclusions

and recommendations for further financial education. It emphasizes the importance of personalized educational approaches and the role of practical exercises in consolidating knowledge.

KEYWORDS: finance, financial education, household budget, saving, investing, Ukrainian youth

Wstęp

Położenie ludzi opuszczających ojczyznę jest trudne, a w sytuacji zagrożenia życia spowodowanego rosyjskimi nalotami bombowymi i atakami rakietowymi na miasta Ukrainy jest wręcz katastrofalne. Setki tysięcy obywateli Ukrainy, praktycznie wyłącznie kobiety z dziećmi i osoby w podeszłym wieku, przyjechało do Polski w poszukiwaniu bezpiecznego schronienia. Wśród nich jest także młodzież szkolna.

Cierpienie ludzi wyzwała naturalną reakcję chęci pomocy. Dzięki inicjatywie dr Agnieszki Różyckiej z Wydziału Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego w 2023 roku zrealizowano projekt Uniwersytet Warszawski dla Ukrainy. W jego ramach uruchomiono wiele form wsparcia dla osób z Ukrainy. Jedną z nich były warsztaty przeznaczone dla dzieci i młodzieży szkolnej, a zakresem tematycznym – finanse. Cel – przybliżenie podstawowych zasad funkcjonowania pieniądza, systemu bankowego i rynku finansowego z punktu widzenia osoby indywidualnej i rodziny; dodatkowo – omówienie prowadzenia budżetu domowego, oszczędzania i inwestowania oraz dostarczenie wiedzy o bezpiecznym pożyczaniu pieniędzy.

Warsztaty prowadzono w Warszawie w gmachu UW przy ul. Dobrej 55 – dla ukraińskiej młodzieży licealnej z Wrocławia oraz w tymczasowym domu dziecka zlokalizowanym w Centrum Konferencyjno-Szkoleniowym Ossa koło Rawy Mazowieckiej – dla dzieci, których dom dziecka został przeniesiony z Ukrainy do Polski.

4.1. Warsztaty Finanse na całe życie

Po ucieczce przed skutkami wojny młodzież ukraińska kontynuowała naukę w liceach na terenie Dolnego Śląska. W ramach projektu zorganizowano

jednodniowy przyjazd do Warszawy w celach edukacyjnych. Młodzież zwiedzała Narodowy Bank Polski (NBP), gdzie zapoznała się z historią bankowości i Banku Centralnego Polski, oraz Centrum Pieniądza, nowoczesną placówkę ekspozycyjno-edukacyjną NBP.

Kontynuacją wątku finansów był udział w dwugodzinnych warsztatach Finanse na całe życie. Odbłyły się one w gmachu Uniwersytetu na ul. Dobrej 55. Podzielono je na dwie części: prezentację tematu głównego oraz sesję pytań i odpowiedzi. Temat główny składał się z następujących zagadnień:

- historia pieniądza,
- finanse na całe życie,
- oszczędzanie i pożyczanie.

Każde z tych trzech zagadnień zilustrowano pokazem slajdów i omówiono w punktach. Uczniowie dobrze znali język polski, dlatego zajęcia prowadzono po polsku. W momentach niepewności co do znaczenia wyrażen typowych dla finansów z pomocą przychodzili opiekunowie ukraińscy biegle mówiący językiem Mickiewicza. Dodatkowo w części „co to jest pieniądz” posłużono się fikcyjnymi banknotami złotych polskich, dolara amerykańskiego (zakupionymi w sklepie z zabawkami) i, co wzbudziło duży entuzjazm, hrywny ukraińskiej (wydrukowanymi własnym sumptem). Na przykładzie tych rekwizytów (każdy wart niewiele, czyli około 0,01 grosza) wyjaśniono znaczenie pieniędzy fiducjarnych, używanych obecnie na całym świecie. Pieniądz fiducjarny (słowo pochodzi od łacińskiego *fides* – wiara) to określenie waluty kraju bez oparcia w dobrach materialnych (np. złocie, srebrze). Wartość takiego pieniądza ma źródło w monopolu państwa na użycie go na swoim terytorium jako legalnego środka płatniczego (NBP 2023a).

4.1.1. Historia pieniądza

Ta część zajęć służyła zapoznaniu uczniów z początkiem dziejów wymiany handlowej, poczynając od wymiany barterowej, przez płacidło, pieniądz kruszcowy aż do pieniądza fiducjarnego. Na zakończenie tej części zasygnalizowano pojęcie pieniądza elektronicznego. Odrębnie omówiono, posługując się schematem, sposób obrotu bezgotówkowego, gdy w użyciu jest karta płatnicza (Maciejewski 2013).

W tym miejscu opiekunowie uczniów, obywatele Ukrainy, poinformowali, że na terenie Polski mogą bez przeszkód użytkować swoje karty płatnicze wydane przez banki w Ukrainie. To daje powód do postawienia tezy, że system bankowy Ukrainy jest na wysokim poziomie rozwoju w zakresie oferowanych usług oraz bezpieczeństwa. Mimo wojny, gdzie armia rosyjska celowo niszczy obiekty cywilne i infrastrukturę krytyczną (sektor bankowy do nich należy) system rozliczeń krajowych i międzynarodowych nadal funkcjonuje. W czasie prezentacji wspomniano o szerokim wsparciu ukraińskiego banku centralnego przez NBP stabilizującym ukraiński system finansowy (NBP 2023b). Na potrzeby transportu gotówki z Polski do Ukrainy przekazano wiele specjalistycznych samochodów z opancerzeniem, gdyż te ukraińskie zostały skierowane na front w pierwszych dniach agresji rosyjskiej i służą ewakuacji rannych żołnierzy z pierwszej linii walk.

4.1.2. Finanse na całe życie

Finanse na całe życie były tematem szczególnie interesującym słuchaczy, byli to licealiści, a więc osoby wkraczające w dorosłe życie. Niestety, dla wielu z nich pożegnanie z wiekiem młodzieńczym następowało bardzo gwałtownie – w ich rodzinach byli zabici, majątek zrujnowany lub w najlepszym wypadku ojciec z bronią w rękę bronił ojczyzny. Na twarzach uczestników warsztatów był widoczny niepokój.

Na początku omawiania tego zagadnienia wyjaśniono pojęcie dochodu, którego źródło w każdym etapie rozwoju człowieka (dziecko, młodzież, student, pracownik) jest inne. Będzie to w kolejności m.in.: kieszonkowe, stypendium, wynagrodzenie. Następnie przedstawiono różne rodzaje wydatków z ich kwalifikacją na: stałe, zmienne i opcjonalne. Do danego dochodu należy dostosować wydatki, które mogą być dobre albo złe, ale mogą być niekonieczne. W związku z tym jest wybór wysokości wydatków. Znając obie kategorie (dochód i wydatki), można zaplanować finanse, czyli sporządzić budżet domowy. Tę czynność należy wykonywać przede wszystkim w dorosłości, ale również w wieku młodzieńczym.

4.1.3. Oszczędzanie i pożyczanie

Tę część rozpoczęto od najprostszej definicji oszczędności jako składowej dochodu, która nie jest wydana lub jest nadwyżką dochodu nad wydatkami. Gdy w danym miesiącu osiągnięto tak rozumianą nadwyżkę, to naturalne staje się

pytanie, gdzie ulokować oszczędzone pieniądze, biorąc oczywiście pod uwagę inflację. Inflacja – to spadek wartości pieniądza w czasie (Danowska-Prokop 2016). To zjawisko oznacza, że za oszczędności pozostawione w domu w gotówce będzie można z upływem czasu nabyć coraz mniej towarów i usług. Narzędziem łagodzącym ten mechanizm jest rachunek bankowy, czyli podstawowa usługa bankowa. W ramach tej usługi bank może zaproponować oprocentowanie rachunku lub założenie oprocentowanych lokat na dany okres, najczęściej 3, 6 lub 12 miesięcy. Bardzo ważna wiadomość dla osób korzystających z usług bankowych w Polsce jest taka, że pieniądze zgromadzone przez osobę fizyczną są objęte gwarancją Bankowego Funduszu Gwarancyjnego (BFG) do równowartości w złotych kwoty 100 tys. euro (Zaleska 2023).

Konkurencyjną ofertą są możliwości inwestowania wolnych środków finansowych w akcje spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie (GPW) oraz w obligacje skarbu państwa.

Oprócz oszczędzania bardzo ważną funkcją uzupełniającą funkcjonowanie ekonomiczne rodziny jest pożyczanie. Pożyczanie pieniędzy związane jest z ryzykiem ich niespłacenia. Co zatem trzeba wiedzieć, aby bezpiecznie pożyczać? Głównie trzeba znać:

- cel pożyczki,
- jej koszt,
- status pożyczkodawcy.

CEL POŻYCZKI

Cel może być inwestycyjny lub konsumpcyjny. Przykładem zakupu inwestycyjnego będzie samochód dostawczy, który posłuży do świadczenia usług transportowych i zarazem generowania nowego dochodu. Natomiast przykładem zakupu konsumpcyjnego będzie żywność lub odzież. Tutaj ważna uwaga: koszty zakupu zarówno żywności, jak i odzieży można racjonalizować przez odpowiedni dobór ceny.

KOSZT POŻYCZKI

Jest związany z wieloma elementami, których suma stanowi o całkowitej kwocie do zapłaty. Ten całkowity koszt przedstawiony jest również jako rzeczywiste oprocentowanie, do czego stosuje się wskaźnik RRSO (Rzeczywista

Roczna Stopa Oprocentowania). Do składowych kosztów pożyczki zalicza się: koszt pieniądza w czasie, prowizje, koszt ubezpieczenia i opłaty (Redo 2024). Decydując się na pożyczkę, należy uwzględniać jeszcze takie czynniki, jak całkowita kwota do spłaty oraz wysokość miesięcznych rat. Trzeba być ostrożnym, aby obie pozycje nie przekroczyły możliwości finansowych pożyczkobiorcy.

STATUS POŻYCZKODAWCY

W życiu codziennym najczęściej pożyczamy niewielkie kwoty od bliskich. Natomiast o kwoty poważniejsze ubiegamy się w instytucji pożyczkowej, najczęściej w banku. Należy pamiętać, że instytucja świadcząca usługi pożyczania pieniędzy musi być do tego upoważniona, gdyż czynności polegające na obciążaniu ryzykiem wkładów klientów wymagają odpowiedniej zgody organów do tego powołanych. Z racji tej normy prawnej instytucje takie noszą miano podmiotów regulowanych (Koćwin 2016). Najczęściej są to banki i SKOK-i¹ oraz pozabankowe podmioty pożyczkowe (Jakubowska-Branicka 2020).

Banki, SKOK-i i pozostałe podmioty regulowane prowadzą działalność na podstawie zezwolenia urzędu Komisji Nadzoru Finansowego (KNF) i są objęte jego nadzorem. KNF prowadzi rejestr tych instytucji, tak aby nie było wątpliwości co do statusu pożyczkodawcy. Wszelkie nieprawidłowości związane z pożyczkodawcami są publikowane i powszechnie dostępne. KNF prowadzi bieżącą listę ostrzeżeń z podmiotami, co do których zachodzi prawdopodobieństwo nieuczciwych praktyk lub wyłudzeń, lub wprost niespełnianie wymogów prawnych, finansowych i wysokich norm etycznych (Izdebski 2019).

4.1.4. Podsumowanie

Warsztaty dla ukraińskiej młodzieży licealnej uczącej się w placówkach na Dolnym Śląsku kończyły się sesją pytań uczestników, w tym opiekunów. Główne wątki to: wysokość zarobków w polskim sektorze finansowym, wymagane kwalifikacje do pracy w tym sektorze, inwestowanie w akcje, cyberbezpieczeństwo oraz możliwości zarabiania na inwestowaniu w kryptowaluty. Wszystkie te pytania po kolei omówiono w skrótovej formie. Przede wszystkim uwytkuklono szereg ryzyk, jakie niesie funkcjonowanie na rynku finansowym,

¹ SKOK: Spółdzielcza kasa oszczędnościowo-kredytowa, spółdzielcza instytucja zaliczana do instytucji finansowych.

zwłaszcza giełdowym. W sprawie cyberbezpieczeństwa uczestnicy wykazali dużą wiedzę, nawet o powszechnych i wyspecjalizowanych metodach wyłudzeń, ale też metodach przeciwdziałania.

4.2. Warsztaty w OSSA. Finanse

Głównym zadaniem projektu Uniwersytet Warszawski dla Ukrainy były warsztaty prowadzone w Centrum Konferencyjno-Szkoleniowym Ossa. Ośrodek ten w całości udostępniono ukraińskiemu domowi dziecka, którego opiekunowie i wychowankowie musieli ewakuować się z rodzinnej placówki zagrożonej zniszczeniem przez wojsko rosyjskie, gdy rozpoczęło wojnę ze swoim sąsiadem – Ukrainą.

Po zapoznaniu się z tematyką warsztatów dyrekcja placówki wydelegowała dzieci w wieku 14–18 lat, które chciały poszerzyć tę wiedzę i wyróżniały się w edukacji podstawowej rodzimego trybu. Warsztaty prowadzono dla dwóch grup zajęciowych. Znajomość języka polskiego była zróżnicowana, najlepsza wśród dzieci, których dziadkowie byli Polakami. Były one bardzo pomocne, gdy pojawiały się sformułowania specjalistyczne z dziedziny finansów. Warsztaty odbywały się w formule prezentacji w PowerPoint. Treść prezentacji przetłumaczono na język ukraiński, co było zaskoczeniem i zostało przyjęte bardzo dobrze.

Prowadzenie zajęć w takich okolicznościach obarczone jest potrójnym ciężarem. Po pierwsze, uczestnicy to dzieci wychowujące się poza domem rodzinnym, często pamiętające śmierć rodziców bądź ich nieznaną w ogóle. Po paru warsztatach praktycznie w każdym z nich pojawiała się otwartość na nowo poznaną osobę przejawiająca się chęcią opowiedzenia zdarzeń z dzieciństwa, z domu rodzinnego; opowiadanie o zainteresowaniach lub planach na dorosłe życie. Z czasem dzieci wyczekiwały kolejnego przyjazdu, kolejnych warsztatów, wyraźnie uradowane możliwością kontaktu z osobą spoza kadry opiekuńczej. Czasami brakowało jakiegoś dziecka, pytano więc o przyczynę nieobecności. W odpowiedzi informowano, że opiekun nałożył karę za brak dyscypliny.

Po drugie, z racji długotrwałego przebywania w domu dziecka niektórzy nie wyrobili w sobie naturalnej skłonności do komunikowania się ze światem zewnętrznym. Przejawiało się to w postawie wycofania i nieśmiałości.

Po trzecie, trzeba było dostosować program warsztatów do zakresu wiedzy uczestników. Należało wyjaśnić podstawowe zagadnienia finansowe związane z życiem rodzinnym (budżet rodzinny), funkcjonowaniem pieniądza i rynkiem

finansowym. Dodatkowo uwidoczniły się różnice programowe między szkolnictwem ukraińskim a polskim i różnice w poziomie życia obu społeczeństw. Szczególnie widoczne to było przy omawianiu popytu i podaży, rozwoju handlu detalicznego i rynku kapitałowego (giełda papierów wartościowych).

Dwugodzinne warsztaty składały się każdorazowo z trzech części:

- 1) prezentacji tematu na slajdach w języku ukraińskim,
- 2) pytań na tematy bieżące i odpowiedzi,
- 3) omówienia odrobionej pracy domowej.

W sumie omówiono cztery zagadnienia:

- 1) pieniądze a historia,
- 2) planowanie finansowe, czyli budżet domowy,
- 3) rynek finansowy,
- 4) inwestowanie.

4.2.1. Pieniądze a historia

Dla głębszego zrozumienia dzisiejszego otoczenia ekonomicznego przedstawiono ewolucję pieniądza. Ludzkość rozpoczęła wymianę handlową od barteru, czyli transakcji towar za towar. Następnie pojawiła się potrzeba ustandaryzowania formy płatności, co skutkowało pojawieniem się pierwszych form pieniądza zwanego „placidłem” lub po prostu „pieniądzem towarowym” (Kula 2011). Kolejna forma to pieniądz kruszcowy, a następnie monety, które były już wysoko w hierarchii historii wymiany handlowej. Bicie monet z kruszców szlacheńskich (m.in. miedź, srebro, złoto) bardzo ułatwiło handel z racji ustandaryzowania wartości danej monety (Zaleska 2024).

Po wprowadzeniu do obiegu monet okazało się, że rozwinął się proceder ich fałszowania przez zmniejszanie zawartości metali szlacheńskich. W tym okresie odkryto jedno z praw ekonomicznych, które sformułowali równocześnie Mikołaj Kopernik i Thomas Gresham (angielski ekonomista): „pieniądz gorszy wypiera z rynku lepszy” (Boruszewski 2018). Obaj odkrywcy zauważyli, że kupujący w pierwszej kolejności płacą pieniądzem uważanym za gorszy (obecnie byśmy powiedzieli mniej stabilnym), zachowując ten lepszy jako oszczędności. Po pewnym czasie zaczęto wprowadzać banknoty, uzupełniające pieniądze w obiegu, które stały się początkiem pieniądza fiducyjnego (bez pokrycia w kruszcu).

Na tych zajęciach omówiono również temat o pieniądzu obecnie szeroko używanym, tzn. elektronicznym, i o kartach płatniczych. Temat kart wywołał niemalże poruszenie, gdyż kilkoro uczestników miało sporą wiedzę obiegową o kartach „złoty” lub „czarny”. Według opowieści, posługując się takimi kartami, można kupić wszystko, no i oczywiście takie karty posiadają bogaci ludzie. Wymagało to sprostowania, że każda karta ma limit wydatków, który ustanawia bank dla bezpieczeństwa własnego, a w szczególności – posiadacza karty.

Temat pieniądza jest związany z pytaniami: „skąd biorą się pieniądze w rodzinie?” i „jak je wydajemy?”. A to z kolei jest związane z pojęciem dochodu, czyli elementu funkcjonowania w gospodarce od najmłodszych lat życia. Dzieci otrzymują pieniądze od rodziców (np. kieszonkowe), ale też prezenty (np. płyty, sprzęt sportowy), które po sprzedaniu komuś innemu będą dochodem dziecka. Młodzież ucząca się może otrzymywać stypendium lub wynagrodzenie za pracę dorywczą. Dla dorosłych źródłem dochodu będzie m.in. wynagrodzenie za pracę, dochód z prowadzenia firmy lub z inwestycji w akcje lub obligacje. Natomiast w wieku starszym jest to emerytura lub renta, ale też dochód z odsetek od lokat bankowych.

4.2.2. Planowanie finansowe, czyli budżet domowy

Przygotowanie budżetu stosuje się w wielu dziedzinach: od działalności państwowej przez przedsiębiorstwa aż do rodziny. Wszędzie konieczne jest zrobienie budżetu, czyli planowanie dochodów i wydatków. Na warsztatach skupiono się na budżecie rodzinnym. Wyjaśniono, że dochód na następny miesiąc dość łatwo zaplanować, gdyż zarobki są przeważnie stałe, co najwyżej może dojść dodatkowy przychód z pracy dorywczej lub z odsetek bankowych.

Natomiast po stronie wydatków są duże możliwości manewru ze względu na ich charakter. Wydatki mogą być: stałe, zmienne lub opcjonalne. O ile na wydatki stałe (np. czynsz, gaz, prąd) rodzina nie ma wpływu, to na zmienne (np. ubrania, paliwo, edukacja) ma pewien wpływ. Natomiast wydatki opcjonalne (np. rozrywka, podróże) pozostają całkowicie pod kontrolą rodziny. Najważniejsza zasada to ta, aby wydatki były przede wszystkim konieczne, wówczas wystąpi nadwyżka dochodu nad wydatkami, co wyznaczy oszczędności. Dla utrwalenia poznanych pojęć poproszono uczestników o pracę własną polegającą na utworzeniu budżetu dla siebie. Grupę podzielono na zespoły dwuosobowe, każdy zespół otrzymał tabelę budżetową do uzupełnienia

zgodnie z własnymi preferencjami. Tabela była wstępnie przygotowana, zaproponowano źródła dochodu i wydatków. W czasie wykonywania ćwiczenia w zespołach panowała ożywiona dyskusja, gdyż każdy miał własne preferencje i propozycje, zarówno po stronie dochodów, jak i wydatków. Po zakończeniu ćwiczenia sprawdzono wyniki pod względem merytorycznym i ogłoszono zwycięski zespół, który osiągnął największe oszczędności. Nagrodę wręczył prowadzący, a były to czekoladki.

Przy tworzeniu budżetu należy pamiętać o funduszu bezpieczeństwa, czyli kwocie pozostawionej na czarną godzinę. Powinien on wynosić od trzech do sześciu miesięcznych dochodów stałych rodziny.

Jednym z celów tworzenia planu dochodów i wydatków jest uzyskanie oszczędności, wówczas staje się możliwy duży zakup czy inwestycja pomnażająca majątek. W takich okolicznościach niezbędny staje się prawidłowo rozwinięty rynek finansowy.

4.2.3. Rynek finansowy

Wśród instytucji rynku finansowego najbardziej znaczący jest bank, ale dla niektórych krajów na świecie w tej kategorii zwycięża giełda papierów wartościowych. Zależy to od tworzącego się w długim czasie, tradycyjnego zachowania ludności i od obowiązującego systemu prawnego. Historia bankowości jest długa, a niektóre banki powstałe jeszcze w XV wieku wciąż funkcjonują (Spirzewski 2020). Obecnie podstawą funkcjonowania banków jest uznanie banku jako instytucji zaufania publicznego. Do głównych zadań banku należą: przechowywanie pieniędzy, dbanie o ich bezpieczeństwo, dochowanie tajemnicy bankowej i zapewnienie kompetentnej obsługi. Podstawową funkcją banku jest przyjmowanie depozytów i udzielanie kredytów. Oznacza to, że bank dokonuje transferu oszczędności w kredyty, czyli zamienia je w inwestycje. Dodatkowe usługi banku to m.in.: wpłaty i wypłaty gotówki, realizacja przelewów międzybankowych krajowych i międzynarodowych, wymiana walut zagranicznych oraz doradztwo finansowe. Z racji posiadania statusu instytucji zaufania publicznego bank jest ściśle regulowany przez państwowy urząd Komisję Nadzoru Finansowego, która nadzoruje również pozostałe instytucje finansowe. Rolę gwarancyjną dla lokat osób indywidualnych sprawuje BFG jako jednostka sektora finansów publicznych (Jaworski 2005).

Drugą co do znaczenia i powszechności instytucją rynku finansowego są zakłady ubezpieczeniowe, które oferują polisy ubezpieczeniowe, m.in.: na życie,

komunikacyjne lub mieszkaniowe. Ważną instytucją tego rynku jest giełda papierów wartościowych, gdzie można zainwestować oszczędności w papiery wartościowe (akcje i obligacje). Giełda ma duże znaczenie dla rynku, bo podobnie jak banki transferuje oszczędności w inwestycje (nowy kapitał pozyskany przez spółki), ale przede wszystkim jest źródłem informacji o spodziewanej koniunkturze gospodarczej. Do pozostałych instytucji rynku finansowego należy zaliczyć m.in.: domy maklerskie, Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych (TFI), fundusze emerytalne i podmioty świadczące usługi płatnicze.

4.2.4. Inwestowanie

Rynek finansowy umożliwia wykorzystanie oszczędności do powiększania dochodu przez inwestycje. Podstawową zasadą dobrego inwestowania jest maksymalizowanie zysku i minimalizowanie ryzyka. Należy pamiętać, że zysk to zapłata za niepewność, a im większy zysk, tym większa niepewność, czyli większe ryzyko. Należy dokonywać przemyślanego wyboru spośród wielu możliwości inwestycyjnych. Najlepszym rozwiązaniem jest dywersyfikacja ryzyka, to znaczy inwestowanie w różne aktywa finansowe, których zysk zależy od innych czynników i są w dyspozycji różnych właścicieli (Gluzicka 2016). Dobre rezultaty przynosi metoda reinwestowania, gdyż w dłuższym czasie zwiększa sumę osiągniętych zysków. Metoda ta, to dodawanie zysku do kolejnej inwestycji, w ten sposób w kolejnym okresie pracuje większa kwota i tworzy większy przychód (Daniluk 2012).

Do najpowszechniejszych metod inwestowania należą lokaty bankowe, łatwe do wykonania, bo nie wymagają specjalistycznej wiedzy. Do założenia lokaty bankowej wystarczy zapoznanie się z ofertą wysokości stopy procentowej, zaakceptowanie oferty i złożenie dyspozycji w banku. Ryzyko takiej inwestycji jest minimalne. Obecnie te czynności można wykonać bardzo sprawnie w aplikacji mobilnej banku. Wizyta w banku jest zbędna.

Więcej wiedzy fachowej potrzeba przy wyborze inwestycji w obligacje. Do wyboru są najpopularniejsze obligacje skarbu państwa, ale są też: municypalne, przedsiębiorstw i banków. Kupując obligacje, pożyczamy pieniądze (państwu, miastu, przedsiębiorstwu lub bankowi) w zamian za otrzymywanie co pewien czas (np. co 3 miesiące) odsetek i wypłatę wartości nominalnej w terminie wykupu obligacji. Ryzyko dla obligacji skarbu państwa jest bliskie zeru, a dla pozostałych – ograniczone (Babczuk 2002).

Dużej wiedzy ekonomicznej wymagają inwestycje w akcje przedsiębiorstw. Kupując akcje, stajemy się udziałowcami w firmie, a inwestycja ma charakter trwały, co oznacza, że wycofanie z takiej inwestycji jest możliwe, gdy będzie drugi inwestor, który chętnie odkupi nasze akcje. Jako udziałowiec firmy stajemy się jej współwłaścicielem i uzyskujemy prawo wpływu na jej działalność i wypłatę z zysku (dywidendę). Ryzyko takiej inwestycji jest największe, jak i możliwe zyski (Pieloch-Babiarz 2017).

Inwestycji w wymienione instrumenty finansowe można dokonać pośrednio, powierzając oszczędności funduszom inwestycyjnym, które zrobią to w imieniu właściciela, stosując przy tym elementy dywersyfikacji. Poziom ryzyka jest uzależniony od preferencji inwestora.

4.3. Zakończenie

Uczestnikom warsztatów w OSSA zadawano po każdym warsztatach prace domowe z zakresu szeroko pojętych finansów. Odrabianie tych prac wpłynęło na utrwalenie wiedzy, a jednocześnie stało się okazją do dodatkowej dyskusji podczas ich omawiania.

Pierwsze zadania do wykonania służyły sprawdzeniu ogólnej wiedzy o finansach. Były więc pytania o znaczenie pieniądza i jego rodzajów, jak: gotówka, pieniądz elektroniczny, pieniądz krajowy i zagraniczny albo złote monety, które są w posiadaniu niektórych rodzin. Temat złotych monet wywoływał duże zainteresowanie podczas omawiania prac domowych z racji historii rodzinnych, którymi dzieci chciały się podzielić. Natomiast wiedza na temat pieniądza elektronicznego, w tym funkcjonowania kart kredytowych, była praktycznie pełna. Kolejne prace domowe dotyczyły spraw budżetu rodzinnego, najpierw należało wymienić podstawowe kategorie dochodów i wydatków, z jakimi mieli do czynienia, a w następnym zadaniu przygotować swój wymarzony plan finansowy dla rodziny czteroosobowej. W tym przypadku praktycznie wszystkie zadania wykonane zostały z dużym rozmachem po stronie dochodów, ale wydatki były pod kontrolą. Prace domowe na temat rynku finansowego i inwestycji były zadaniami zbyt trudnymi dla młodszych uczestników. Natomiast dla starszych największą trudnością było zrozumienie możliwości inwestowania w obligacje. W odpowiedziach podawano definicję z Wikipedii, ale zakres pytań zadawanych przy omawianiu tych prac wykazywał, że jest to temat zupełnie nowy, nieznan.

Odrabianie prac domowych nakładało na uczestników konieczność poświęcenia czasu, wymagało pomysłowości i współpracy. W rezultacie mieli możliwość zaprezentowania odpowiedzi jako pracy własnej, co dawało im dużo satysfakcji. Najbardziej cieszyło ich, że ktoś chce wysłuchać, co mają do powiedzenia. Ta możliwość była dla dzieci i młodzieży dużą radością, swego rodzaju oderwaniem od monotonii i smutnej codzienności.

Warsztaty w ośrodku OSSA zakończyły się tuż przed Bożym Narodzeniem. Dla dzieci była to okazja i inspiracja do własnoręcznego wykonania kolorowej gwiazdy betlejemskiej i wręczenia jej prowadzącemu.

Bibliografia

- Babczuk A. 2002. *Rynek obligacji niepaństwowych w Polsce (1996–2000)*. Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, nr 934.
- Boruszewski J., Nowak-Posadzy K. 2018. *Prawo Kopernika-Greshama: rekonstrukcja metodologiczna*. Ekonomista, nr 5, s. 554–577.
- Daniluk M. 2012. *Zarządzanie kapitałem finansowym i strategię inwestycyjne*. Zarządzanie. Teoria i Praktyka, nr 1, s. 51–61.
- Danowska-Prokop B. 2016. *Teoria pieniądza w ujęciu polskich marginalistów*. Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 287.
- Gluzicka A. 2016. *Optymalna dywersyfikacja na polskim rynku inwestycyjnym*. Studia Ekonomiczne, nr 297, s. 22–37.
- Izdebski P. 2019. *Lista ostrzeżeń publicznych Komisji Nadzoru Finansowego*. Przegląd Prawa Publicznego, nr 10, s. 86–97.
- Jakubowska-Branicka I., Walczak B., Waliszewski K. 2020. *Determinanty rozwoju rynku pożyczek pozabankowych w Polsce — perspektywa ekonomiczna, regulacyjna, technologiczna i socjologiczna*, Ekonomista, nr 5, s. 717–739.
- Jaworski W.L. 2005. *Miejsce i rola bankowego funduszu gwarancyjnego*, Bezpieczny Bank, nr 26, s. 57–62.
- Koćwin J. 2016. *Sytuacja konsumenta na rynku szarej bankowości*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 451, s. 175–186.
- Maciejewski K. 2013. *Uczestnicy obrotu bezgotówkowego na rynku polskim*, [w:] *Obrót bezgotówkowy w Polsce*, red. H. Żukowska, M. Żukowski, Wydawnictwo KUL. Lublin, s. 59–61.
- NBP. 2023a. *Czym jest pieniądz i jak powstaje?*, Edukacja NBP; https://nbp.pl/wp-content/uploads/2023/01/pieniadz_1.pdf; dostęp: 03.10.2024.

- NBP. 2023b. *Narodowy Bank Polski przedłużył umowę o linii swapowej dla Narodowego Banku Ukrainy*, Komunikat z 6.04.; <https://nbp.pl/nbp-i-nbu-przedluzaja-umowe-o-wspolpracy/>; dostęp: 03.10.2024.
- Pieloch-Babiarz A. 2017. *Wyniki ekonomiczne a atrakcyjność inwestycji w akcje spółek wypłacających dywidendę i nabywających akcje własne*. Studia Ekonomiczne. Publisher Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, nr 322, s. 51–167.
- Redo M. 2024. *Sposób poboru pozaodsetkowych kosztów kredytu a poziom wskaźnika RRSO*. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, nr 1003, s. 137–157.
- Spirzewski K., Majewski B., Kocia A. i in. 2020. *Przewodnik po nowoczesnej bankowości*, Uniwersytet Warszawski Wydział Nauk Ekonomicznych; https://www.researchgate.net/publication/359400913_Przewodnik_po_nowoczesnej_bankowosci; dostęp: 3.10.2024.
- Zaleska M. 2023. *Bezpieczeństwo depozytów bankowych w Polsce w czasie wieloletniego kryzysu*, Bank i Kredyt, nr 54, s. 459–474.
- Zaleska M., Kozinska M., 2024. *Instytucjonalne i historyczne wymiary ewolucji form pieniądza*, [w:] *Instytucjonalne i historyczne wymiary dyskusji o ekonomii i gospodarce*, red. K. Szarzec, B. Woźniak-Jęchorek, Wydawnictwo UEP, Poznań, s. 115–127, doi:10.18559/978-83-8211-237-5/8.